

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปตปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปตปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางนำหลักสัปตปริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ศึกษากับพระภิกษุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๙๔ รูป จากการสุ่มประชากรโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีเมอร์แกน (Robert V.Krejcie and Eayrly W.Morgan) ในจำนวนประชากร ๓๙๕ รูป ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผสมกับวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะตลอดถึงแบบสัมภาษณ์ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยจำแนกตามหลักสัปตปริสธรรม ๗

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ในภาวะผู้นำตามหลักสัปตปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจะสรุปตามลำดับ ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นพระภิกษุจำนวน ๑๙๔รูป มีอายุ ๓๖-๕๗ ปี จำนวน ๘๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๘ มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา จำนวน ๘๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๔ ตำแหน่งระดับพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส จำนวน ๘๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๓ วุฒิการศึกษาสายสามัญ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๒๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๐ มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรม ระดับนักธรรมตรี จำนวน ๖๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑ มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลี ระดับไม่มีวุฒิ จำนวน ๑๓๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๘ และประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ระดับต่ำกว่า ๕ ปี จำนวน ๑๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๕

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

อายุ พบว่าพระภิกษุที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($f=0.92$ $sig=0.432$) ซึ่งปฏิเสธตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระภิกษุที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ทุกด้าน

พรรษา พบว่าพระภิกษุที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($f=0.94$ $sig=0.412$) ซึ่งปฏิเสธตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระภิกษุที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ทุกด้าน

ตำแหน่งพระสังฆาธิการ พบว่าพระภิกษุที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($f=2.18$ $sig=0.092$) ซึ่งปฏิเสธตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระภิกษุที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ในด้านมัตตัญญูตา และด้านบุคคลโรปรัญญูตา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

วุฒิการศึกษาสายสามัญ พบว่าพระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($f=1.62$ $sig=0.201$) ซึ่งปฏิเสธตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านกาลัญญูตา ส่วนด้านอื่นๆมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

วุฒิการศึกษาแผนธรรม พบว่าพระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาแผนธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($f=0.04$ $sig=0.837$) ซึ่งปฏิเสธตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาแผนธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านอรรถัญญูตา ส่วนด้านอื่นๆมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

วุฒิการศึกษาแผนกบาลี พบว่าพระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($f=0.38$ $sig=0.530$) ซึ่งปฏิเสธตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ทุกด้าน

ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ พบว่าพระภิกษุที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของ

เจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($f=0.14$ sig= 0.437) ซึ่งปฏิเสธตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระภิกษุที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ทุกด้าน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

๕.๒.๑ ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มีภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ อยู่ในระดับที่มาก มีคุณสมบัติของผู้บริหารตามหลักธรรมของสัตว์บุรุษ ได้แก่ ๑) ธัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ ๒) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล ๓) อัตตัญญตา รู้จักตน ๔) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญตา รู้จักกาลเวลา ๖) ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน สังคม ๗) บุคคลัญญตา รู้จักบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช (อุณาธิบดี) อธิบายว่า สัปปุริสธรรม ๗ หมายถึง คุณธรรม ๗ ประการที่บริบูรณ์ในผู้โดยย่อส่งเสริมบุคคลนั้นให้เป็นสัปปุริสชนที่เจริญด้วยคุณสมบัติควรแก่ความเคารพนับถือของชนทั้งหลาย ทำให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติกรณงานให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี และเป็นหลักปฏิบัติเพื่อทำตนให้เป็นผู้สงบและเป็นผู้นำในทางสงบ และสามารถบริหารหมู่คณะประเทศชาติให้ถึงความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้เมื่อพิจารณารายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) **ด้านธัมมัญญตา** พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาส เป็นผู้ที่เข้าใจปัญหาพื้นฐานทั่วไปขององค์กรสงฆ์ เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ขององค์กรสงฆ์เป็นอย่างดี บทบาทหน้าที่ที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของคำว่า ธัมมัญญตา ว่า รู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กติกาที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน กล่าวคือผู้นำนั้นจะต้องรู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้กฎ กติกาเหล่านี้ให้ชัดเจนเพื่อที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้

๒) **ด้านอัตถัญญตา** พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีจุดมุ่งหมาย หรือมีเป้าหมายในการทำงาน วางแผนแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างเป็นระบบให้ความสำคัญกับทุกๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาเล็กหรือปัญหาใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ พบว่า ผู้นำที่ดีต้องมีการมองเห็นผลของงานที่จะ

ตามมา รู้จักติดต่อกับบุคคลในหน่วยงานอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และต่อส่วนรวม และมีความทุ่มเทกำลังกายและใจเพื่องาน

๓) ด้านอัตตัญญูตา พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสมีวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้ความสามารถในทางการบริหาร มีความรับผิดชอบสูงได้รับการยอมรับจากบุคคลทั้งภายในและภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)** ได้ให้ความหมายของคำว่า อัตตัญญูตา ว่ารู้ตน รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำที่ดีนั้นจะต้องสำรวจตนเองอยู่เสมอว่าตนเองมีจุดอ่อนจุดแข็งอะไรแล้วดำเนินการปรับปรุงจุดอ่อนของตน ในขณะที่เดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนให้ดีขึ้นเรื่อย กล่าวคือ ผู้นำที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงแห่งโลกอย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถนำพามวลชนและองค์กรไปสู่จุดหมายได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

๔) ด้านมัตตัญญูตา พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาส กำหนดแผน หรือ นโยบายสอดคล้องกับทรัพยากรการบริหารที่มีอยู่ ใช้จ่ายงบประมาณคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ต่อองค์กรสงฆ์ สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชายึดการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบอย่างที่ดีในการบริหารจัดการภายใต้ศักยภาพที่เป็นอย่างจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ **ซึ่งสอดคล้องกับ ถวิล พรมมีเดช ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการบริหารงาน องค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่อำเภอตากฟ้า จังหวัดอุบลราชธานี** พบว่า ปัญหาด้านการบริหารงานคลังและงบประมาณ มีปัญหาระดับน้อย ได้แก่วางระบบป้องกันความผิดพลาดไม่ให้เกิดการทุจริต ไม่รัดกุม รองลงมาคือการจัดเก็บภาษีและรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลมี ความยุ่งยาก การตรวจสอบ การควบคุมภายในไม่ครอบคลุมทุกขั้นตอน การปฏิบัติ ทั้งนี้อาจ เป็นเพราะว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีการวางแผนระบบการเงินที่เป็นระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า หลักมัตตัญญูตา จักประมาณ คือ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์รู้จักความพอเหมาะพอดี ในการพูด การปฏิบัติและทำการต่างๆตลอดจนการพักผ่อนหลับนอน และการสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ

๕) ด้านกาลัญญูตา พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาส จัดทำนโยบายหรือโครงการเหมาะสมกับโอกาสและเวลา สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาตามสภาพการณ์ได้ดี เป็นผู้ที่แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันต่อสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ **พระราชมุนี (ป.อ. ปยุตโต)** ได้กล่าวไว้ว่า กาลัญญูตา รู้กาลเวลาอันสมควร คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะที่พึงใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน ปฏิบัติการต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่า เวลาไหน ควรทำอะไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา ให้ถูกเวลา

๖) ด้านปรีชาญาณ พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาส เข้าใจในวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนคนอำเภออินทร์บุรี เข้าใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างดีของชุมชน ให้ความสำคัญในการร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ **สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์** พบว่า คุณสมบัติของผู้นำโดยการเรียนรู้และประสบการณ์ ที่ต้องประกอบด้วยคุณธรรมและยึดมั่นในหลักการ และเน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

๗) ด้านบุคคลปรีชาญาณ พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสสามารถจัดวางบุคคลได้เหมาะสมกับงานให้โอกาสและสนับสนุนคนที่มีความรู้ความสามารถให้ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสมเอาใจใส่และสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้พัฒนาความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)** ได้ให้ความหมายของคำว่า บุคคลปรีชาญาณ ว่าการรู้บุคคล รู้ประเภทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องด้วย รู้ว่าควรจะปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสมและได้ผลอย่างไร ดังนั้นผู้นำที่ดีย่อมต้องรู้บุคคล รู้ประเภทของบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ในการบริหารงานทุกๆด้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าแก่ผู้ปฏิบัติงานทุกคน ตลอดจนสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับหมู่คณะและองค์กรได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

๕.๒.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

พระภิกษุที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมต่างกัน เนื่องจาก ระดับอายุของผู้ตอบแบบสอบถามมีผลกระทบท่อการตอบแบบสอบถาม สืบเนื่องมาจากประสบการณ์ในการทำ ความเข้าใจบทบาทหรือวิธีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รวมถึงการเข้าถึงพระเถระ จึงมองภาพการบริหารไม่ ออก รวมไปถึงภาวะผู้นำเป็นอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาขวลิต ขาตเมธี (คงแก้ว)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดภูเก็ต นั้น ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

พระภิกษุที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจาก การมีพรรษาเท่ากัน แตกต่างจากการมีอายุเท่ากัน เพราะพรรษาคือจำนวนที่ได้บวชเข้ามาเป็นพระสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น เมื่อมีอายุทางพระพุทธศาสนาจะมากหรือน้อย ก็จะมี ความเข้าใจในข้อธรรม การปฏิบัติ รวมถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น จึงทำให้พระภิกษุสามเณรที่ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ นั้นไม่แตกต่างกัน จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาขวลิต ขาตเมธี (คงแก้ว)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง

“บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลในส่วน ของพรรษา ต่างกัน ทำให้พระภิกษุสามเณร มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

พระภิกษุที่ตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปบุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาพิชญาณนท์ โสภณเมธี (จิระภักธังกูร)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องหลักภิกขุอุปหานิยธรรม : กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านการพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะพึงทำ และในด้านภิกษุยังตั้งสติไว้ภายใน ว่า “ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มาพึงมา ท่านมาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก” และพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการตามหลักภิกขุอุปหานิยธรรม: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ด้านการไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติ และด้านภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบุตรเป็นสังฆ ปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง ส่วนผู้อื่น ๆ มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

พระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปบุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกัน เนื่องจาก วุฒิการศึกษาสามัญของพระภิกษุและสามเณรที่ให้การตอบแบบสอบถาม มี วุฒิการศึกษาสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี ดังนั้นพระภิกษุสามเณรที่มีการศึกษาทางโลกที่แตกต่างกัน มีความหลากหลายของสาขาวิชาที่ได้ศึกษาเล่าเรียน มีความถนัดในวิชาที่เรียน จึงทำให้มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาขวลิต ขาตเมธี (คงแก้ว)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า และระดับการศึกษารวมถึงการอบรมสั่งสอนความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกัน และยิ่งสื่อเนื่องมากจากในการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในสถาบันการที่บิดามารดาให้โอกาสแสดงความคิดเห็น และการที่ครูอาจารย์ให้โอกาสแสดงความคิดเห็นกับการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม สิ่งต่างๆ เหล่านี้คือวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปบุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกันแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

พระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปบุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากวุฒิการศึกษาทางธรรม ของพระภิกษุและสามเณรที่ให้การตอบ ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ดังนั้นพระภิกษุและสามเณรที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ส่วนใหญ่เป็น พระภิกษุและสามเณรผู้บวชใหม่ จึงมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องหลัก พระธรรมวินัยและงานด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ที่แตกต่างกัน ตามการอบรมให้ความรู้ของแต่ละวัด จึงมี ระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของของ **พระมหาขวลิต ขาตเมธิ (คงแก้ว)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของกลุ่มตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .๐๕ ได้แก่ การมองเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการศึกษาพระปริยัติธรรม การควบคุมจากเจ้าอาวาสหรือผู้ปกครองสงฆ์ การกระตุ้นทางการศึกษาพระปริยัติธรรมจากบุคคลสำคัญ แรงจูงใจ ใฝ่ความสำเร็จ ระดับความเข้มข้นของการขัดเกลาจากสถาบันสงฆ์และความโน้มเอียงในการลาสิกขา

พระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปบุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกัน เนื่องจากวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ของพระภิกษุและสามเณรที่ให้การตอบแบบสอบถาม ไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม เพราะเป็นพระภิกษุสามเณรเป็นผู้ครองตนอยู่ในสมณะเพศมีศีล ๒๒๗ ข้อ สำหรับพระภิกษุ และศีล ๑๐ ข้อ สำหรับสามเณรเป็นข้อวัตรปฏิบัติ และยึดเหนี่ยวจิตใจอยู่แล้ว จึงมีพื้นฐานในการดำรงชีวิต และมีมุมมองของชีวิตสมณะเพศต่างกัน จึงทำให้ทัศนคติต่อการมองแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของของ **พระมหาขวลิต ขาตเมธิ (คงแก้ว)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต ในภาพรวมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

พระภิกษุที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปบุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง พระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาพิชยานนท์ โสภณเมธิ (จิระภักธังกูร)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง หลักภิกขุอุปหานิยธรรม : กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ มีทัศนคติต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการตามหลักภิกขุอุปหานิยธรรม : กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในด้านการพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะพึงทำ ในด้านการไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติ และในด้านภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดรเป็นสังฆปริณายก เคารพนบถถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนคู่อื่น ๆ มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ข้อสรุปและการเสนอแนะไว้ดังนี้

๕.๓.๑ เสนอแนะด้านนโยบาย

๑. พระสังฆาธิการควรนำหลักการบริหารตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ไปปฏิบัติ เพื่อให้ได้ผลเป็นรูปธรรม เพื่อแสดงออกถึงภาวะผู้นำ ตามด้านต่างๆ
๒. พระสังฆาธิการควรเป็นแบบอย่างที่ดี ต่อคณะสงฆ์ และชุมชน
๓. พระสังฆาธิการควรได้รับการศึกษา ทั้งทางโลกและทางธรรม รวมถึงการบริหารงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสควรจัดให้มีการสัมมนาภายในองค์การคณะสงฆ์ เพื่อสร้างแนวคิดใหม่ๆ ให้กับพระภิกษุที่อยู่ในเขตปกครอง
๒. พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสควรมีความสุขุม ช่มตนเอง หากมีแรงกดดัน หรือสิ่งเสียดสีที่จะทำให้ไม่พอใจ
๓. จัดกิจกรรมเพิ่มความสัมพันธ์ ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น
๔. มอบหมายความรับผิดชอบงานให้ตรงกับความสามารถของพระภิกษุ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอย่างสูงสุด

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาการนำหลักสัปปริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆครอบคลุมทั้งในการบริหารตนและกิจการอื่น ๆ
๒. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลการนำหลักสัปปริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในองค์กรอื่นๆ
๓. ควรมีการศึกษาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารคณะสงฆ์ เพื่อให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และควรมีการศึกษาในเชิงลึกโดยมีการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเขตพื้นที่ และมีหลักธรรมประกอบ
๔. ควรมีการนำหลักธรรมข้ออื่นๆ มาใช้ในงานวิจัยภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ
๕. ควรมีการเพิ่มเครื่องมือในการวิจัยให้กว้างมากขึ้น นอกเหนือจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ หรือการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ให้ได้ผลตรงกับความเป็นจริงที่สุด